

SZEGEDI HIRADÓ.

14-ik szám.

Csütörtökön, télutó 16-án 1860.

Második évfolyam.

Megjelenik:
Hetenkint kétszer, csütörtökön és vasárnap reggel.

Szerkesztői iroda:
Tanácsutca, Lente-főház, 359. szám, hová a kéziratok bérmentve utasítandók.

Kiadóhivatal:
Burger Zsigmond könyvkereskedése.

Előfizetési feltételek.

Szegeden hazahozhordással: Egész évre 5 frt., — félévre 3 frt., — évnegyedre 1 frt. 60 kr. osztr. ért.

Videkre postán: Egész évre 8 frt., — félévre 4 frt., — évnegyedre 2 frt. osztr. ért.

Egyes szám ára 8 ujkr.

Hirdetések:

Az újságban petitor egyezri hirdetését 7 ujkr. kétzered 6 ujkr., többszörind 5 ujkr. Bélyegdíj minden egyes beíratásért 36 ujkr. A nyiltérben a háromhasás petitor igtatási díja 20 ujkr.

Az előfizetési pénzek és hirdetésmint Burger Zsigmond könyvkereskedéséhez címezendők.

Alföldi viszonyok.

A Tisza kiöntéséről.

A „Szegedi Híradó“ 11, 12 és 13-ik lapjaiban a Tisza kiöntéséről szóló cikkekből több részről alaptalan aggodalomra okot adván, ezenel hivatatosan nyilvánították, hogy a mindkét parti gyevi töltések seholsem szakadtak, sőt az árvíz esekélye miatt azok még eddig nem is védelmezettek, és így e töltések által védett tér, valamint egész Csongrádmegyében a tiszaszabályozási töltések által védett ártérek el nem árasztattak, sőt eddig még minden veszedelmén kívül vannak.

A csanyi rét a Szegedi Híradó ellenében elárasztatott, de ez szabad rét, a tiszaszabályozási töltések még csak tervben léteznek, és talán jövő évben fognak megkezdetni.

Persorától Sövényházáig terjedő lapály mint szabad rét minden évben, ugy most is előtett. E tér megmentésére a tiszaszabályozási töltések $\frac{1}{10}$ részben készek, tehát a partokon fölülemelkedő Tisza árja a még készületlen $\frac{9}{10}$ részben minden akadály nélkül beomolhatott és ezen lapályt eláraszthatta. Itt a mult évi rendkívüli kisebb árvíz ellen a Tiszapart lapályabb helyein egy-két lábnyi esekély partolások történtek, melyek az árvíz terjedésével mindig tovább nyújtattak, ezen nyújtott, nyúlt, vagy közönségsében elnevezett nyúl-gátak 600 frtnyi kiadás mellett a készületlen töltésen különben habverés által könnyen okozható, ezekre menő kárt, és több czernyi hold térségnek elöntését megakadályozták. Az ideai nagyobb árvíz, a Tisza partját általában meghágyván, e nyúl-gát töltő szolgálatot nem tehetett; és ha ezután ennek védelmezése mint szükségtegen fölé hagyatván, a magasabb partokon végig beomló árvíz a nyúl-gátat is megszakgatta; ugy e szakadások az elterjedt kiöntést nem okozták, hanem a kiöntésnek következményei voltak.

A gyulai rétség védelmére eddig töltések nem készülték és így azt minden akadály nélkül a kisebb árvizek elöntik.

Szegeden, 1860 télutó 13-án.

A tiszaszabályozási V. osztály ca. k. építészeti hivatalától.

Boross Frigyes m. k.

es. kir. osztálymérnök.

Hitel és pénzvizonyaink.

I.

A mult évben e lap hasábjain mondom „A béke ipar, a béke hitel, a hitel pénz“. Nem tudom a t. olvasó gondolkodott-e föltötte, hogy vajjon igazam van-e? En sokat gondolkodtam afölött, vajjon meddig tartanak nehéz pénzvizonyaink? Tudom, hogy erről a t. olvasó is bizonyonnyal gondolkodott.

Minelkötte azonban a viszonyokra térnék, szabad legyen megtekintelnünk, mi legyen voltaképpen, mi lehet az a pénz? Mi rövid története és miként módosul és milyen rendeltetése.

Annait igen jól tudhatnánk, hogy a pénz az emberét van s nem megfordítva; de mint hogy napjainkban igen sok ember a pénzért van és igen sokát nincs a pénz, tudnunk kell, hogy Ádám Éva — vagy hogy is hívták az első embereket — könnyen meg tudtak pénz nélkül is egyezni. A szaporodó emberiségnek fejletényes igényei azonban oly

módon növekedtek, hogy a cserével való szükségletek beszerzése napról napra nehezedett. Így az emberiség mindig oda törekvett, hogy oly anyagok birtokába jusszon, melyek könnyen bármiert elfogadtatnak; a melyeket kikü szívesen vesz cserébe fölösleges s eszerént cserébe boesátható javaiért. Az ily dolgok azután kapóssak és ismeretekes lettek; valának pedig kapósságuk okára nézve kedvesek és hasznosak és ezáltal ismét kedvesek kittedésük, ritkaságuk, gyönyörködöttö voltak miatt; ismeretekes és becsesek, mint az érekek és drágakövek, de később a sósúrk tartományokban a só is. Ily pénzféle tárgy a lópor is oly helyeken, hol ritkaság, de annál szükségesebb anyag.

Az emberiség ugylátszik a pénznel behizonyította, hogy a hasznát a gyönyörködöttövel egyiránt tudja becsülni. Sőt ugylátszik, hogy a gyönyörködöttökre többre becsülették a hasznosaknál; így lőnek a csillogó-villogó nemes érekek a vas fölé csupán gyönyörü voltakért emelve, s midőn a vas hasznossága ugy föltűnik, mégis század, ezred értékű a ritka arany alatt. Az arany első hasznai csupán dícsőitésekre történt babonák, áldozatok eszköze volt. Ma már hamis istenként bálványoztatjuk, de térjünk szorosan a tárgyhoz.

Midőn már az emberiség megszokta ezt vagy azt a tárgyat többre becsülni, ezek vették a főcsere eszközüket zsinórmértékül, ezekkel történtek a számítások, minthogy ezek kisebb-nagyobb, de meghatározott morskák vagy darabokká vagy eszközöké készítve forogtak az emberek birtokában. Azonban az emberiség jótövi belátták, hogy az ily darabok és tárgyak aránytalansága vagy alszűni minősége sok tudatlant jégre visz, ekkor kezdtek az elfogadott csere eszközüket bizonyos nagyságu alakokra szabtatni.

Hogy a nagyság és érték könnyen meghatározható legyen, nagyobb hitelesség okáért bizonyos alakra készítették és jelekkel láttattak el a már itt pénznek nevezhető fűcsereeszközök.

Később a pénzekre irások, arcképek, mint például az ország jelmondata, vagy címere, vagy a fejedelem, vagy ennek arcképe nyomtatott, verezett. Minde mellett a kevésbé művelt népek mai napig pusztán cserével élnek, sőt némelyek a pénz mellett ma is még sok szükséges dolgot vesznek készpénz gyanánt; például Abiszinia belsejében bizonyos nagyságu zaesokba kötött sőmnyiség ma is készpénz, sőt számolnak is vele. Így cselekszik a harera született montenegrói a lóporral. Minde mellett ma már elmondhatjuk, hogy a legfőbb pénz az ezüst és az arany s ezek az egész föld nagy részén el vannak terjedve.

Késégkivil a legholdogabb csereviszony ott állhat fön, hol a pénznek meghatározottabbak és legállandóbbak, szóval a legtekélyesek. A pénzbecs még nem a föböldöség az emberi igények csere forgalmának betöltésére. A pénzérték a pénzbecs által megingatottat látszik. Ily titumények merültek föl e században is az arany ezüstben fűrdő országokban, hol afölött kezdének töprenkdni, vajjon Kalifornia nem rontja-e le az arany értékét, midőn ott mint a polyva, ugy heutereg a sok arany. Fölcszedtek ezt a sok aranyat és a világ elnyelte s ma már látszik, hogy az arany értéke ismét magas és hogy az arany még sem oly sok, hogy a mi kedves földi bálványaink áldozatára elég vagy tán

még fölösleg is legyen. Az ezüst azonban még mindig ritka, ennek nincsen Kaliforniaja, azaz nincsen új bő hazája, hol az elkopott, elzrűsodott, azaz földde lett mennyiség ujra pótolatnék; így az ezüst értéke kétségkivil biztos, habár az arannyal együtt e két nemes érre eskis gyönyörködöttökre való, néhol talán még mint hasznos is alkalmazható, de hasznossága mindkettőt föllümlja az éreny; a vas pedig mindannyit. Az arany és ezüst pénz rendkivil megritkulása nem csak Magyarorszában érezhető, noha az osztrák birodalom legjobban érzi az europai államok között, de többé-kevésbé más országok is ugy nézik a dolgot, mintha napról napra vándorolna az arany ezüst és pedig nyugatról keletre. Csínának a vas legteljetelebb arany étvágya, ő maga kész egyez Europa, sőt Amerika aranyát elnyelni. Töle azután keveset várhatnak. Eme nyugatról keletre futó aranyárnak mi színet sem látjuk. Törökország egykor fűrdött aranyban ezüstben; ma az állami és egyéni rozsz gazdálkodások nyűgét nyögi.

Magyarország egykor szintén az aranyban ezüstben bővelkedő tartományok közé tartozott; ma nem dicsekedhetünk, habár az egész birodalomban több arany ezüst pénz van is, mint amennyi a föllületesen gondolkodók hisznek, még sines annyit tartalékban, hogy ha forgalmába rohanna, el ne nyeletnék az ártól, mely jölétünket ugy megingatja. Mindamelllet e baj okát nem szabad a mai napoknak egyedül tulajdonítanunk, idő kellett arra, míg a dolgok ide fejlődtek. Késégkivil nem szabad félreismerelnünk a helyzet nehézségét, de nem is szabad gondolnunk, hogy már most nincsen meknevés. Van meknevés. Nekünk alföldieknek föbizosítékunk a forrón szeretett haza földében fekszik, melynek értéke, hogy biztos hitel, az már igaz, s hogy miért van tehát minálunk is oly érezhető hitel és pénzhány, ezt majd jövöre moudom el, minthogy nagy dolgotól nehéz szólni, a rendkivil nagyokról pedig röviden lehetetlen érthetőt mondani. Aki eszmemenet fontalat meg bírja találni, az engem semmi esetre nem fog félreérteni, még kevesbé valami „időről tanuskodó“nak vádolni; mikor írok, levetem köpenyemet és így megírlásk, ha vajjon ott e a bogrács idegy cipő a hátamon. 100.

I p a r e n d.

(Folytatás).

Hetedik fejezet.

127. §. Ez elvi határozmányok határain belül minden társulat számára különös alapszabályok is alkotandók és engedélyezés végett a politikai országos hatóság elé terjesztendők.

Ez alapszabályoknak közelebbi határozmányokat kell tartalmazniuk a következők iránt:

- a) a társulat köre;
- a) a társulati közegyletűsek s az azokra fűtarított ügyek;
- a) a bizalmi férfiak választása nagyobb társulatoknál;
- a) a társulati elljáróság megalakítása és választása s annak hatásköre;
- e) a társulati vagyon kezelése;
- f) a költségek kivetésének kulesa;
- g) a munka- és tanulási viszonyokból eredő viszályok (102. és 121. §§.) kiegyenlítése körül követtendő eljárás;
- h) a rendbirságok kiszabása iránti közelebbi határozmányok (122. §.)

128. §. Ha a társulat valamely segélypénztár van kapcsolatban, akkor az alapszabályoknak a árúlekek nagysága a befizetés módja, a segélyezés mértékének meghatározása és a föltételek fölötti szabályokat, melyek alatt a segélyezésre igény szerzheto vagy az elvesztheto és annemilyen segédek pénztáráról van szó, azon befolyás fölötti határozatokat is magában kell foglalnia, melyet a segédek annak kezelésére gyakorlandók lesznek.

129. §. A társulatok a hatóság felügyelete alatt állanak, mely a törvényszerű eljárás ellenőrzésére azokhoz saját biztosoakat rendel ki.

Társulati helyileg fölötti vizsályok kizárólag közigazgatási utra tartoznak.

Ha eddigi szokások nevezetek (kezelzet, csh, társulat) ezután is megtarthatók.

130. §. Ha valamely most önálló csh vagyonnal bír s más iparosokkal egy társulattal egyesül, akkor az addósg kiegyenlítése után a vagyon az új társulat birtokába megy át; de az előbbi cshnek egyesülésre létező tagjai és hozzátartozói részére azon előnyök biztosíthatnak, melyekre a csh voltai önállósága esetében annak vagyonából igényük lett volna.

Ha a csh fölöszlik anélkül, hogy valamely más társulattal átmenne, akkor a vagyon hasonló fűntartás mellett, azon községhez utasítatik, melyben a cshnek székhelye van.

Nyolcadik fejezet.

Kihágások s büntetések.

131. §. E törvény rendszabályainak áthágása büntetettik:

- a) megintéssel;
- b) 400 fig terjedthető pénzbírsággal;
- c) három hónapig terjedthető fogsággal;
- d) az iparjogok örökre vagy bizonyos időre elvéltével.

132. §. 5-től 200 fig terjedő pénzbüntetés szabandó különösen azok ellen:

- a) kik valamely ipart saját kezükre űznek, anélkül, hogy bejelentették, vagy ha ahöz engedélyt kívántak, azt megsebeztek volna;
- b) kik valamely ipart aztán is űznek, midőn az betiltatott;
- c) kik valamely, a harmadik fejezetben kijelölt ipartelepet űznek indítanak anélkül, hogy a hatósági szükséges jogerejű engedélyt kinyerték volna.

133. §. 10-től 400 fig terjedő bírsággal sújtandók:

- a) kik a segédek és tanoncok fővétele, alkamazása és a velükbanás fölötti rendszabályok ellen esekeszenek;
- b) az 57. §-ban nevezett iparosok, ha az ipartelepet bejelentés nélkül félbeszakítják, vagy a felbontás bejelentése mellett, annak a hatóság által követelt, a földmúási határidő alatti folytatását elmulasztják;
- c) azon iparosok, kik iparjogukkal egy harmadik illetéktelen iparteleptelnek földözésére visszakelnek;
- d) azon iparosok, kik a bérnek árúlekekben kiszolgáltatása vagy más szabályellenes eljárás által a munkások nyomásának vétésébe esnek.

134. §. A büntetések kiszabásánál a súlyosított és enyhítő körülmények, valamint a kihágás által okozott előny vagy okozott hátrány nagysága tekintethe veendők.

135. §. Önálló ipartűzők rendszerent pénzbírságra, segédek és tanoncok fogságbüntetésre ítélandók.

Az elsőbbség ellen fogságbüntetés csak akkor szabandó, ha valamely kihágás különösen súlyosított körülményekkel van összekötve, vagy fizetéskeptelenség esetén átváltoztatás után, mely esetben minden 10 forint pénzbírság helyett egy napi fogság számítható.

136. §. Mennyiben valamely eljárás vagy mulasztás, mely az iparszabályok áthágását képezi, a községes büntető törvény szerent meghatározott büntetés alá esik, annyiban a jelen törvény által a 131. §. a) b) c) pontjaiban meghatározott büntetések nem lesznek külön is kiszabandók.

137. §. Ha a tanítványok vagy munkában álló gyermekekkel bánás szabályai ellen elkövetett kihágás olyson, hogy megmondandó támaszt, vajjon az ipartáladonra lehet e továbbra is azokat bízni, akkor töle a tanoncok tartatásának vagy gyermekek alkalmaztatásának joga, egyé czen törvény vagy az általános büntető törvény szerent őt érhető büntetéssel függetlenül, határozott időre vagy örökre elvéthetők.

138. §. Az iparjog elvételek helye van: Azon büntetések végrehajtásánál, melyekkel az valamely az általános büntető vagy adótörvények által fenytett esekedekért, az illető hatóság által kimondatott.

De az iparhatóság által önállólág is kiszabható az meghatározott időre vagy örökre.

a) ha az iparos a 7. §-ban említett esekedek valamelyikeért itéttetett el s a fűntörző körülmények közt az ipar továbbításánál visszadestől le lehetne felni;

b) ha az ipar űzésére vonatkozó rendteletk figyelembe nem vétele miatt előrajrt ismételt büntetések sikeretlenekek mutatkoztak;

c) engedélyezett iparoknál, különösen ha az ipartűző ismételt írásbeli megintés után is oly esekedekké bűnébe esik, melyek által a megbízhatóság törvényes kelleke szenved fogyatkozt.

Reáliparoknál azon esetekben, hol az iparvesztésnek kellene történni, a jog birtokosa a gyakorlatás jogát veszteli el s csak iparjogának eladása marad ön számára.

(Folyt. köv.)

Szegedi tároagató.

1 Azon bizottmány, mely a csongrádmegeyi gazdák vigalmát rendezte, f. hó 22-én ismét jötevény cdu vigalmat rendezend. A vigalom tisztajövedelme a helybeli négyelet rendelkezése alá adatik. Meg vagyunk győződve, hogy minden emberbarát szietend részt venni a vigalomban. Az árak a multikori maradnak, karzatjegyek 40 krért kaphatók. Jegyeket előre a bizottmányi tagok adnak. Páholyjegyek Okratszky Aurélnál kaphatók. A páholyok bérleti f. hó 18-án délig rendelkezhetnek páholyaikkal.

2 A magyar tudós társaság palotájára cduh vett gyűjtések bizottmányi eszközlése tárgyában utóbbi számunkban közölt megjegyzést oda kell módosítanunk, hogy a magyar tudós társaság épületére magán uton történendő adakozások ellen kifogás nem tettezt; ebből azonban aláírasi iverk szétosztása által történendő gyűjtések és bizottmányok alakítása, midáit e gyűjtések nyilvános gyűjtésekké válnának, kizárva vannak.

* A legközelebb tartott „gazdasági vigalom” alkalmával egy nagy értékes selyem fölendő elvéte. Hihető, valaki tévedésből vagy fedelkenységéből elvívte. Kértek az illető, sziveskedjék a kérdéses kendőt e lapok szerkesztőségéhez beküldeni.

* Lapunk közelebbi számában a Tisza szélén heverő kődarabok érdekében megjelent cikket avatottból egyöntölt vett tudomás nyomán oda módosítottuk, miszerent azon kődarabok nem Szeged város hatósága, hanem az utaközvetők sajátja lévén, arról egyedül az illető tulajdonosok rendelkezhetnek.

100. Cshgyűjtéknek komolyan kezdenek gondolkodni teendőik fölött. A cshtagok gyűjtéseket ohajtanak, hogy ügyeiket rendezhessek; így rövid időn foganatba megy az új iparrend. Sok jó akaratra lesz szükség, hogy mindenképen helyes és józan megoldást nyertjenek a főkérdések; azért nem fölösleges az új iparrendet magyarizó sajtótérmetekkel méltó figyelembe részesíteni. Vannak ekek, melyeknek fekvő vagyonai vannak, de e fekvő vagyonok nagy része a legszegényebb tagoknál majd nem elévült tartozásokban fekszenek. Csak ritka cshnek van biztosan rendelkezhető vagyon. Az érintett tartozások nem ritkán oly egyéneknek is vannak, akik részént ügyfogyottságnak, részént hanyagságnak miatt adajutottak, hogy a csh szintén nyagylekileg elefedni készült immár a behajthatlan kisebb-nagyobb összegeket. A fizetni képesek büszkék valóban a cshnél nem tartozni, így az ekeztől bejött járadékok is nem ritkán a legszegényebb tagok fölségdésére fordítatik. Ittünk szerent az ily szegény tagok, kik már rég t. roznak a cshéknél járandóságaikkal, bizonynyal nem kényszeríthetők, hogy a mai pénzsűk időben talán esékly műszereik vagy egyszerű ágyneműekkel fizessék be a cshét, ugyis már engedékenyen vett tartozásaikat. Az ilyeknek az új iparrend nem lenne oly kedves, mire ezt a törvényekre nézve minden józan polgár kívánja, hogy közkedvességtől ekekik közszerelet tárgyai legyenek minden rendszerent ember előtt. Ezért esékly véleményünk szerent a csh-vagyonok tekintetét vételenél mindenesetre a csheljárások büles belátása igénybe fog vétetni, hogy a legjobb akaratall itéljük meg, mi a csh tökéletesen tiszta vagyon. Minthogy oly vagyon, mit egyes szegény ügyfogyott mesterek már évek óta nem teljesített tartozásai képeznek, ily vagyon különben is elengedhető lett volna, sőt elég példa van rá, hogy el is engedettett, az ily hátrádek. Amint mondják cshgyűjtékünk már részént gyűjtést tartanak, részént készűlnék arra. Azért e dologra nézve nem árt, ha az új iparrendre vonatkozó esékly árny fűzetet megszerzik; úgy tén el leend érve a rendes megoldás, mi ez ügyben okvetlen kívánatos, minthogy e törvények megírása kész nyereség minden magyar emberre nézve. Minthogy a cshek mint testűletek semmi által módort kedvezményekkel az új iparrend által nem részesítet-

nek; így jmar is van eek, mely a végfölszolás mellett nyilatkozik; ekkor pedig tudjuk, hogy a csh-vagyon s község veszi át, az az tisztább értelemben a hatóság. (Itt kűmnyen azt érthetn valaki, hogy a cshközsége is majd osztolni készűlne föltéte). De minthogy az kimondatik, a község átveszi a vagyon az kötelezettéssel, hogy a fölszólaskor elő tagokat abból annak idejében igényeik szerent kielégíti. Ez annyit tesz, hogy a vagyon épen úgy kezeletik és helyzetetik el, mint ez a csh által történt volna így, ha a csh nyagylekileg elengedte volna ügyfogyott tagjainak elévült tartozásait, bizonynyal a hatóság is méltányos leend az ily ügyfogyottak iránt. Igaz, hogy a szeret fekvő pár forintos tartozások egyttűtéve nem kis összeget képeznek: de behajthatnak szintén annyi perktűlségk járna. Ezért mindenesetre ki kellene tűzni, hogy csh-vagyonnak csak a cshmesterek kezében takarék-pénztárakban fekvő vagyonokban lévő javak vehetők beutadásával vagy a rendes iparizlettel, segédekkel működő, így jobb módú igarosoknál fekvő tartozásoknak.

* Egy bajai hűlyg közelebb a magyar tudós társaság házira fűzetendő egy arany jutalmat tűzött ki e kérdés megfűtésére: „Ha egy hűlyg nyilvános vigalomban pihenés vagy más okoknál fogva a táncra fölváltat elutasítja s később akár jó kedvéből, akár egyé okból egy másik táncos fölváltását ellogadja: van-e az elutasított táncosnak joga a hűlyget szentöl-szembem „neveletlen” címmel illetni?” A kérdést a „Bajai Közlöny” derék szerkesztője követezőben fejté meg és dönté el: „Egyáltalában nines: és pedig azon egyszerű okoknál fogva nines: mert a gyöngő nő botlása sola sem jogosítja föl a férfit arra, hogy a lovagiasággal megsejtse.” A megfűtő reméli, hogy az illető tudakozódó lelkes hűlyg az ígért egy arany helyett kettőt küld a kijelölt cdu. Nálunk — Szegeden — is történt ehz hasonló eset e napokban; de itt a dolog megfordíva áll. Nem a hűlyg adott kosarat, hanem az ifjú felekzett meg (miért, miért nem, titok) táncoló hűlygeről s a fölváltás és ajánkozás dacára is más hűlygeről állott föl. Találják ki öök mit tett a mellözött hűlyg? Visszavon az ugyanazon fiatal embernek adott követező négyest. Szerentünk ez eljárás nagyon jogos és helyes volt. Hanem a kedves hűlyg önnagát büntet meg; mert a visszavont négyest átellenese hibája miatt nem táncollatja. Ime mennyi kerelkedhetik néha egy kis figyelmetlenségből egyik vagy másik részről a vigalmak zajában is.

* Bukarestben, mint az „Österreichische Zeitung”-nak írják, közelebb egy kis magyar lap fog megjelenni, mi a nevezett lap szerent az ott szanósan lakó magyarok közt nem kis pártolásra találnak.

* Csongrádról tudósítanak, hogy ott f. hó 5-én egy fiatal, meg kevésbé ismeretes zongoraművész hangversenyt rendezett, melyben egy 8 éves kis fiú is részt vett. A hangversenyrendező Prohászka János s a 8 éves kis fiú félegyházi cshkevező Ulrich István hasonmása fia. Ez utóbóinak korát meghaladólág kifejtett ügyessége közszadalkozást okozott.

100. — A népköltészet nem szokott salak nélkül lenni. A népies költők szeretete, ha a nép által dalak eltanulásával betölthető volna, úgy ez sokszor el volna érve Szegeden s vidéken. Ugyírtak, a rövid soros közt rimok versek legkedvesebbek a nép előtt és legmúltatlanabbak; maga a népköltészet az ilyeneket szereti nem csak a könnyűség miatt termelni, de patogósságunkért leginkább dudolni is. Taval a fölkapott „Van már kis szék” s a t. volt a kedves dal, eziden:

Tal de fajt jai de fajt!
Taj a szivem, ére taj fajt!

féle kiáltások használtának. Ezorile forgatások követeztek. Van aki az első szakkal becézgek is dudolja napestig. Sajátásgos, hogy az egész vidék oly gyorsan van tele az cdule nem épen jó dalokkal, hogy az ember méltán örövendő föltéte, ha az utcai esekesek ajkára nemesebb hangok is adatának. Mit érozóskolni nem lehet, de a naptrák mindenesetre előmozdítatának azt, ha nem ohajtanak a mestertől nehézet meneti versekkel vendégelni a közönséget, hanem e helyett a régebben szokásban volt jó népdalokat közlenek. Világos, hogy itt a nép legalsó rétege érdekében beszélünk és az emberiség szent ügyében.

* Egressy Gábor hazánk egyik legkitűnőbb szűmműve f. hó 11-én kezdé meg győri vendég-szeretési sorozatát „Hamlet”-ben. A község, mint az e hirt hozó „Győri Közlöny” írja, a legmelegebb érzelmeikkel s örömyílvánításokkal fogadta a nagy szűmművészt.

Rákóczy büvöje.

(Erdélyi széklej népmoza.)

Történelmi adatokon alapul, hogy Rákóczy György erdélyi fejedelemnek egy igen jeles, mondhatni világhírű arabs fajú paripája volt, mely rendkívül előszeretettel viseltetik s nevezetesen eszták s vesztélyes utakban mindig ezt használta. Tudatik továbbá biztos kútfőkből, hogy e nemes állat a fejedelem halála orájában eltűnt s soha többé nyomára nem akadhat.

Mind e körülmények azonban, Rákóczy szerelötti különös előszeretete a ló, ennek viszont hírsége a fejedelem irányában, a rejtélyes eltűnés stb. természetesen, vagyis inkább természetfölötti megfigyeltetést kell (talán fejétséket) lelik a következőkben, mik Erdély s nevezetesen a Marosozék népe előtt igen jól tudva s emléken vannak.

Rákóczy Györgynek volt t. igen ifju korában szerelmi viszonya egy ifu leánnyal, kiről ő egyebet nem tudott, mint hogy Geylának nevezetik s az „adolak”-hoz (Rákóczy laka) közeli erdőben lakni állítja, hol esteinkit őt — a szép ifju lovagot, ki még akkor fejedelemesgéről nem álmódott — az erdőszelen elvárta. Honnan jó, hová tűnik el a kecseli teremtes, leggyakoribb unszolásaira sem tudta Györgyvel s így hosszas időig élvezé e bizonytalanságban a boldog szerelmét öröit.

Geyla azonban — mint magát nevezé — egy hatalmas tünder volt, mint a következőkből láthatni s halálig szerelmes a déleg ifju lovagba, mit neki be is bizonyított.

Váratlan, mint minden égi szerencse vagy szerencsétlenség, érkezett Rákóczyhoz uralkodóvá választása; el kelle hagyja ösei várát, el a kéjleti erdőséket s benne hű kedvesét. Geyla szilárdul maradt első szava mellett: ő — az erdők egyszerű gyermeke — nőtlen nem illő fejedelemhez s ágyasa szeretőjeként udvarában nem élend.

Sírt, duhádtól fájdalomban György, míg végre igéretet tőn Geyla, hogy láthatlan, ismertelen körültre leend mindenkor.

Ebben meg kelle nyugodnia s a válás fájdalomait leküzdve, trónra lépett Rákóczy a népek örömrivalgásai közét.

Alig élvezté pár napig új méltósága kéjét, egy reggel hírtől adak szolgálai, hogy egy gyönyörű idegen fajú néni tökéletes s legfényesebb felszerelésben vágatott volna a kastély udvarára, utatlan s senkitől nem hagyva megközelíteni vagy éppen elfogni magát.

Kíváncsian, meglepetve ment le maga Rákóczy a palota udvarára s csudálkozással látá magát szaladni vig nyertéssel a gyönyörű állatot, nyugton megállva, fűszállását várva, előtte György megfogá a kantárt s ekkor — csak tőle érthetőn — mondá egy a ló fűből jól látszó hang: „Im itt vagyok s szavam beavaltom.” Ki írja le Rákóczy megdöbbenését, midőn akaratlan is meg kellett győződnie mindinkább, hogy e ló természetfölötti lény, hogy ez Geyla, kit annyira siratott?

Sokára, igen sokára tudott csak megbarátkozni e gondolatral az ifju fejedelem; de az eszes állat kitűnő szolgálatokat tőn neki; nevezetesen eszavesztett állapotban egyezben egy vevé el a kúthelyről a kétségbeesett, hogy patkányomai fordítva nyomódott a földbe s az ellenség ezeket követve, mindinkább távozott az üldözőtől.

Éveket töltenek együtt a fejedelem s kedves paripája, minden szolgálatra éjjel-nappal kés, minden veszélyt jósolva, tanácsolva urának s senki mástól nem illete; s bekövetkeztek a veszély napjai, midőn ur s ló együtt töltek fegyverben az éjket, halk, süttő bizalmas beszélgetésben; néha hallgatva csak egy egyszerűen szolgától, ki által jutott a maradék s utókor tudomására e külföldi viszony.

Rákóczy leküszöbése után nem sokára meghalt; az előző éjeken fájdalmas nyertés volt hallható az udvaron s midőn a halálát utáni reggelen megnyiták a kedvele ló elkülönült istállóját, nyomára nem akadhat.

A fejedelem temetése alkalmával azonban a koporsó körül állóknak úgy tetszett, mintha lát s hallhatlan lépdele mellettük egy nehézkes test s

midőn örök álmorai ágyába leboesztották volna a halottat, utána súlyos esést vélték hallani s mintha nem ére — mielő állott a koporsó — kongott volna a sírba hányt föld. Babonás hitben került maiglan a pórúp Rákóczy sírhantját, felvén, nehogy a „bűvös ló” feltámadva reájuk ijesszen.

Kh. Ede.

(Folytatás.)

A szabad akarat földadata volna választani rideg élet és házasság közt. Ők nem e térre viszik a választást, hanem másra. Ők így állítják föl a kérdést: A szerelről ösztönösek engedve, melyik uton induljunk? a természet utját kövessük-e mint tisztas, jámbor és büles őseink, vagy letérünk erről és térjen kiki oda, ahová neki tetszik? A mívelt külföld nagyja kiesinyje kiesapong: nosza rajta! csapongjunk ki mi is. A nagyvárosiak kiesapongnak: utána te falu is, meg te pusztá; mezőváros és kis város majd követendek. A nagyurak, a magas méltóságú kiesapongnak, nekik csak kell tudniok mi a jó, miben van az élet értéke: utána! Szégyen volna átlakul kinevetetni.)

Hol van itt a hiba? Azt hiszem a belátás hiányában, mit értekezésem elején okosság hiányának neveztem. A vak majmolás talán soha sem nyelt el annyi áldozatot és oly rövid idő alatt, mint a legújabb időben. A pástortalan nyáj nem rohanhat úgy vesztébe, mint mi rohanunk oda, hová minket azok kívánnak, kik alig várhatják, mikor tilhessenek be gazdálkáló maradt telkeinkbe.

A szülők talán soha sem hanyagolták el annyira legelső kötelességüket, az oktatást, az ő okosságnak átszívargatását a gyermekek szívébe; mint napjainkban. A közvélemény soha sem volt annyira irány s hatás nélkül, mint az utóbbi években. Hiányzott nálunk minden, mi az elharapódzó, mit mondok elharapódzó! azt kell mondanom, az árny gyantát mindent elözlő és elborító erkölcsi rothadásnak bámi kis gátot vethetett. Neme a neki búsulának, a kétségbeesésnek, a nemabnomságnak szétéptett minden hagyományos köteleket; rémséges, sivár élvezetvágy ragadta meg a kedélyeket, hideg, sötét, kűdös éj borult vala ránk és nagyobbalt súlydűtünk, mintsem tanácsos megvallani.

A métey nem új. Már egy századdal ezelőt vehetők észre nyomai. Az élvezetvágy akkor kezdett pengetni jogosultságát, XIV. Lajos rothasztó szele akkor surrant át először legmagasb fiának sudarain. Az első rohamot aztán csaknem folytonos fuvalom követte, majd erősödve, majd gyengülve, de mindig alább alább ragadta meg fiánk lomboszatát. Akkor is a méltóság, a dívat, az irdalom, a mévészet és műtápar behízog színe alatt és kereskedés utján, ellenőrökés nélkül!

Régebban tatár és török, de azon hadak is, (a sok vallen és ki tudja miféle faj) kik mint keresztetsek vagy török-kergetők itt tanyáztak, bizony szintén nem a legjobb hirt hagyaták maguk után az országban. Ide járultak és járulnak más példák is, melyeket kitalálni nem lesz nehéz, a példa pedig ragad!

Ha tehát az a kérdés: miért nem házasodnak ifjaink, feletem ez: Mert sok a rossz példa, és nincs gond rá, hogy a példa ne ragadjon; mert még alig serdülték föl, már is szülők által magukra hagyatva, oktatás, tanács, jó példa, foglalkozás és őzsem nélkül szálkalkódva egyfölt, másfölt pedig elv és iránytalan olvasmányok, fesslett cimborák, folytonos rossz példák, henyé és kényeztetett életmód, becs- és jellemellen vezetők és kábító élvezetközös hatásai által majdnem totatva igen korán vesztik el nem csak a szerénységet, hanem a szemérmest is, mely egyrészt lefoszolván, már többé nem az élvezet a kérdés, hanem a nagyobb förteltem. Azontúl az a légény a csárdában és mit tudom én

miesoda bünbarlangban, ki az őseket, ha ott megjelennek, a legnagyobb fájdalommal, szégyennel, bosszual tölténél el, hogy ilyen korecsa juta nevők, egy szóval az a hős, ki magát legemelenbebből viseli s egyszerszent legostobábbul.

Csuda-e, ha ily ifjak nem meznek házasságra lépni? Ők, kikben az önzés megtestesült, ők legyenne hajlandók önföldözásra? Ők, kiknek életfűadata élvezni, gyermekírást hallgassanak, vagy ne is merjenek szivarozni, mert a gyermekágyas asztalos idegeit a szivarfűt bántja? Ők, kik eddig marokkal szórták a pénzt, kik hajnaluk jartak haza, kik alig tudták hol áll a fejük a sok mulatságtól, melyekbe hivatalosak voltak, kik egy ideig addig a szétszórásban gyönyörködtek, most gyűjteni kezdenek? dolgozni? takarékoskodni? otthon ülni? talán betegeskedni ápolni és a cimborák csúfjává lenni?

Aztán a nőtlen élet oly kényelmes, oly élvezetűs, oly gondtalan, oly könnyű. Hisz a nős, gyermekes embernek sok háziur szállást sem akar adni, sok ut az ilyen nem fogadja föl tiszteket, hivatalok sem lehet az ilyenek remélési, sőt vannak, kik növelőkül is csak nőtlen embereket hisznek alkalmazhatni, és pedig oly korunkat, kiket a házasság régen megilletett volna.)

Mi azt mondjuk: a természet utját követni okosság, a természet utja pedig a házasság; ők ellenben azt mondják: a társaságban úgy kell élni mint a társaság él; attól eltérni, és a társaságot maga ellen földzúditani legalább is ostobaság.

De tegyük, hogy a bűnös megtér és házasságról kezd gondolkodni, vajon kit vegyen feleségül? Hogyan hígyen női bűségben, kit hűtelen nőt tanítottak bűnre? hogyan hígyen női szelidség és szemérmességben, ki a pokol furiát, a szemérmességet magát nőlakban látta megtestesítve? hogyan bízzék magában, hogy győzni fogja e dívatmájokat, e dologtalan pártakat, egy élvezetvágy harpiákat költséggel? Boldogság? Ugy-e, azt eljátszottuk! Szerelm? Ugy-e az hamuvá égett és kormos töle testünk, lelkünk!

Nem, nem! Ily ifjak és így töltött ifjuság után jobb ha siettetik vesztőket; mert ha házasságra lépnek, a romlottság és nyomor csak terjed; ha nőtlenül maradnak, akkor is romlottság és ragály követi lépőiket. De a szülők nem tudom mivel fogják magukat, e pusztulást látva, vigasztalni!

Sajnálak, magyar ifju, hogy oda jutottál! Sajnálak annál inkább, mert meg vagyok győződve, hogy jó eszed és jó szíved mellett egy kis gond, egy kis atyai tanács, egy kis anyai figyelmeztetés elegendő lett volna oly irányt adni szép tehetségeidnek, melyet követve büles is lehetett volna és boldog is.

Igy pedig

„Lettél zöld fa száraz ága,
Attól szép ág keres virága,
S a lélek pusztulást keres,
Pusztulása érdemes!”

(Folyt. köv.)

V e g y e s .

— Lyonban közelebb egy kereskedő halt meg, kinek halála mélyen megilleté a boldogult kedveseit. A rokonok vizagtalhatlanok lőnek. Hiába mondták a vizagtalók, hogy ne sirjanak, mert hisz a halál minden emberrel közös s hogy a földmádás ismét visszaadja a most elvezett rekot. A vizagtalók maguk sem hírvék, mit ekkor mondanak, holott sokkal hamarabb beteljesített, mint gondolák. A halott egyszer eltűntette magát s földmádat. A fájdalmas szívű rokonok és vizagtalók annyira megjedtek e nem várt fordulatban, miszerint az is elegendék mondani, hogy: kedves egészségre!

*) Állapotaink vizagtalhatlanságát mi sem mutatja inkább, mint azon körülmény, hogy nálunk a komolyabb törekvésű ifjuság számára még nem senkinek látorsága lapot indított. A tolvárokat napi szükségűg lettek: mit gondoltok, micsoda lapot járhatna magyar erkölcsi apa és anya akár fiának, akár leánynak, hogy vagy idejét ne kelljen feltélni a haszontalan firkálástól, vagy ami az időnél is drágább: lelke szüziségét? A sok dívatlap és nélap és képes újság és színházi lap (már kétfőre van kálitás) nyeli a sok pénzt, növeli azt a boldogtalan pipért és lúnságot, táplálja azt a szomorú föltelést, sőt a sok lami élet és elvet, és eltűnti az országot a boldog hit, hogy ime mily szépen virágunk, mily hamar értük el Bécsét és Berlint, Brüsszelt és Páris! Még egy lépés és — elötlünk London!

*) Épen e sorokat írtam, midőn a Divatesznek első és második számban Exter szerzőjének cikket „A külföldi kedvesekről” hoztak. Ajánlom a kedvesek figyelmébe.

